

s. 215-219

ROZHOVOR

František Gabriel /
Ladislav Čapek

ROZHOVOR S DOCENTEM FRANTIŠKEM GABRIELEM

Ladislav Čapek*

Doc. PhDr. František Gabriel, Ph.D. se narodil 4. 1. 1949 v České Lípě. V letech 1969–1974 studoval archeologii a dějiny umění na UJEP v Brně (dnes Masarykova univerzita); titul PhDr. získal na Filozofické fakultě UK v roce 1983 a v roce 2003 titul Ph.D. na Fakultě architektury ČVUT v Praze. V roce 2009 dokončil habilitaci na ČVUT v Praze a stal se docentem. V letech 1974–1975 krátce pracoval v expozitūře Archeologického ústavu AV ČR v Mostě a následně v letech 1975–1988 jako archeolog v Krajském muzeu v Teplicích (pracoviště Bílina), kde se stal záhy vedoucím pracoviště. Po krátkém působení v letech 1988–1990 v Projektové a inženýrské organizaci Ministerstva kultury v Praze nastoupil v roce 1990 do Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody (KSSPPOP) – útvaru výzkumu, průzkumu a dokumentace v Ústí nad Labem na detašované pracoviště v České Lípě, které sám zakládal a vybudoval (později Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Ústí nad Labem, odloučené pracoviště Česká Lípa). V letech 1995–1999 externě spolupracoval s Pedagogickou fakultou UJEP v Ústí nad Labem a od roku 2001 jako samostatný odborný asistent na Filozofické fakultě. V roce 2013 se stal vedoucím Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni.

Z odborného hlediska se zabývá středověkou archeologií, především středověkými sídlí v severních Čechách – stavbami na pískovcovém podloží, středověkými městy a také sakrální architekturou. Kromě toho se věnuje i hmotné kultuře středověku, zejména červeně malované keramice v severních Čechách. V současnosti je hlavním redaktorem recenzovaného periodika *Castellologica Bohemica*, jehož vydání převzala Západočeská univerzita v Plzni. Je autorem či spoluautorem řady monografií a autorem více než sta článků ve specializovaných odborných časopisech.

* * *

Vážený pane docente, patříte mezi výrazné osobnosti české archeologie středověku. Můžete popsat, jak jste se dostal ke své profesi a co Vás přivedlo ke studiu archeologie?

To je velmi zajímavý příběh, který jsem již mnohokrát vyprávěl. Někdy mezi pátou a šestou třídou základní školy jsem byl na táboře v Náměšti nad Oslavou a s táborovým vedoucím jsme navštívili archeologický výzkum v Kralicích, kde paní doktorka V. Fialová z Brna (významná kmenioložka) prováděla výzkum tvrze a snažila se najít doklady především o tiskárně jednoty bratrské. Archeologické nálezy jako středověká keramika ji příliš nezajímaly a střepy z výzkumu byly zpravidla vyhazovány na jednu hromadu ve sklepě. Jak jsme tam tak s naším oddílem procházeli, střepy jsme sbírali a různě si je pak na táboře vyměňovali a mně se dokonce podařilo získat tři střepy, které se daly k sobě slepit dohromady. Tímto

*Mgr. Ladislav Čapek, Ph.D., Katedra archeologie, Fakulta filozofická ZČU, capekla.st@gmail.com.

jsem se stal oddílým archeologem. Archeologie mě začala více zajímat a tehdy jsem si koupil nově vydanou knihu od J. Neustupného – *Pravěk Československa* – a snažil jsem se v ní najít podobnou keramiku, která tam samozřejmě nebyla, ale naučil jsem se přitom jednotlivé archeologické kultury – neolit, eneolit atd. Pak jsem zájem o archeologii na čas opustil. Později přišel rok, kdy jsem měl jít na vojnu, kam se mi samozřejmě nechtělo, takže jsem si řekl, že půjdu studovat na vysokou školu, ale v té době mi bylo celkem jedno kam. Protože jsem měl výtvarnou průmyslovku, tak jsem chtěl studovat na výtvarníka, pak mě napadlo, že bych mohl také učit. A pak jsem si vzpomněl na archeologii a přihlásil jsem se na studium archeologie do Brna, kde zrovna tehdy tento obor otvírali společně s dějinami umění, které jsem měl již na střední škole. A tak jsem se vlastně stal studentem archeologie a posléze se začal archeologii věnovat také profesně.

Můžete přiblížit, jakým odborným otázkám ze středověké archeologie se věnujete a co Vás přivedlo k zájmu právě o tyto otázky?

Nejvíce mě zajímá kladení otázek, které považuji za velmi důležité, a řekl bych, že jsem v mnoha ohledech takový „nevěřící Tomáš“ a všechny věci, které jsou považovány za jisté, znovu prověřuji. Myslím si, že je to zcela zásadní věc. Velice mě zajímají především otázky metod v archeologii, protože zatímco, jak vypadají jednotlivé hrnce či objekty při archeologických výzkumech, se člověk dozví z literatury, dobrat se skutečně metodicky správných postupů je nejobtížnější. To je také důvod, proč mě zaujala Katedra archeologie v Plzni, protože zde je otázkám metod věnována značná pozornost a musím upozornit, že ačkoliv jsem u pana prof. E. Neustupného (zakladatel Katedry archeologie v Plzni, autor. pozn.) nestudoval, považuji se spíše za jeho žáka, než jeho názorového oponenta. Navíc metodické postupy, které on rozvíjel, jsou společné jak pro pravěkou, tak i středověkou archeologii, proto jim věnuji nadále takovou pozornost, a proto mě stále zajímají. Samozřejmě že středověká archeologie má jiná specifika než archeologie pravěká, ale metody a metodické postupy zůstávají zpravidla stejné.

Během svých studií a dlouholetého odborného působení v archeologii jste se jistě setkal s řadou významných osobností. Inspiroval Vás někdo během studií, či Vás přímo přivedl k odbornému zájmu o danou problematiku?

Opět se částečně vracíme k otázce metod v archeologii a k panu prof. Evženu Neustupnému. K tomu, abych se zabýval metodami v archeologii, mě přivedl základní kurz během studií na univerzitě v Brně u pana profesora Vladimíra Podborského, který nám představil tehdy vydané zahraniční publikace *Analytical Archaeology* od britského archeologa D. Clarka (jeden ze zakladatelů procesuální archeologie, autor. pozn.), které byly pro nás nedostupné, ale ve své době byly nesmírně moderní, o nichž se na katedře archeologie vedly široké diskuze. Pan profesor, tehdy ještě docent, tomu věnoval značnou pozornost a došlo to tak daleko, že když se někdo nemohl z různých důvodů dostavit na přednášku, tak mu byl poslán její magnetofonový záznam. Během studií a v době mého profesního působení jsem také často diskutoval otázky metod s kolegou Dr. Jiřím Waldhauserem. Takže tito

tři badatelé mě silně ovlivnili v mém archeologickém myšlení a dalším profesním působení.

Většinu své profesní dráhy jste působil v regionu severních Čech, ke kterému máte jistě velmi osobní vztah. Jaké považujete za své nejvýznamnější badatelské výsledky v tomto regionu?

To je velmi těžká otázka, na kterou lze jen těžko hledat přímou odpověď. Řekl bych, že jsou v severních Čechách oblasti, s nimi jsou spojené určité lokality. Například v oblasti hradů na mě nejvíce osobně zapůsobil hrad Helfenburk u Úštěka, na který jsem jezdil provádět archeologické výzkumy společně s partou mladých brigádníků, kteří tam jezdili pracovat zadarmo po sobotách a nedělích. Archeologický výzkum hradu jsme prováděli cca 12–13 let, než se z toho zrodila publikace o výsledcích archeologického výzkumu (*Helfenburk. Hrad pražských arcibiskupů*, autoři F. Gabriel, J. Panáček a K. Podroužek – autor. pozn.). Co se týče archeologického výzkumu středověkých měst, tam mezi přední lokality patří pochopitelně Česká Lípa, kde jsem prováděl řadu záchranných archeologických výzkumů. Za nejvýznamnější považuji především výzkum tzv. „Hrnčířské čtvrti“, kde jsem měl možnost seznámit se především s odkryvem hrnčířských pecí a se středověkou keramikou. Tento výzkum mi dal příležitost získat orientaci a znalost v oblasti červeně malované keramiky, která je pro region severních Čech typická. A tak bych mohl pokračovat dále... Bylo by toho asi hodně, ale nelze jednoduše říci, že některá lokalita byla ta nejdůležitější či nejvýznamnější.

Vzhledem k zaměření tohoto čísla na středověkou keramiku se nelze nezeptat na Váš odborný zájem o středověkou keramiku. Proč se zabýváte zejména červeně malovanou keramikou v severních Čechách?

Jak jsem již říkal v předchozí otázce, pro poznání archeologických situací a jejich datování je středověká keramika důležitá jako datovací prostředek pro cokoliv. Zabýval jsem se během svého působení i středověkou architekturou, a pokud jsem chtěl datovat jednotlivé nálezové situace, nezbývalo mně než se orientovat i ve středověké keramice, protože spojení keramiky se stavební historií je pochopitelně velmi důležité. Domnívám se, že zatímco stavební historie řeší řadu problémů za archeologii, pak archeolog dokáže řešit i řadu problémů za stavební historii. To je vzájemně velmi úzce propojeno. Jsem přesvědčený, že každý středověký archeolog by měl mít svého stavebního historika, stejně jako každý stavební historik svého archeologa. Proto jsem se začal věnovat keramice a věnuji se červeně malované keramice, protože jsem dlouhá léta působil především v severních Čechách.

Před necelými dvěma roky zastihla českou archeologii středověku smutná zpráva, kdy nás navždy opustil přední badatel evropského významu v oboru kastellologie – prof. Tomáš Durdík. Jak se podle Vás bude dále vyvíjet tzv. „česká škola“ kastellologie po odchodu tak významné a formující osobnosti?

Jsem si hluboce vědom toho, že prof. Tomáš Durdík byl skutečně ve svém oboru obrovskou osobností, ale řekl bych zároveň, že každý je jednou nahraditelný, i když

někdy velmi obtížně, a to zvláště u takové osobnosti jakou byl prof. Tomáš Durdík. Můj vztah k Tomáši Durdíkovi byl velice přátelský. Nikdy jsem s Tomášem Durdíkem neměl problém, ačkoliv jsme se často hádali o řadu věcí, ale zaplatpánbůh i on byl stejný a považovali jsme to oba za seriózní a korektní přístup. V tomhle ohledu mohu říct, že samozřejmě je mi hrozně líto, že Tomáš Durdík náhle zemřel, ale jsem hluboce přesvědčen o tom, že musíme neustále do jeho práce zasahovat, korigovat a vracet se zpátky k otázkám, které on stanovil, a tím teprve více oceníme Tomáše Durdíka jako vědce. Přitom nám jistě vyvstanou další nové otázky a my budeme postupně odpovídat i na ně. Myslím si, že se vytyčená linie výzkumu může udržet, i když třeba s určitými uhnutími od původní představy. Snažím se u badatelů, kteří se kastellologií věnují odborně, neustále klást důraz na to, aby si i oni uvědomili, že jejich přístup k tomuto oboru by měl být velmi kritický.

Středověkou archeologii již dlouho trápí velký problém, a to stav nezpracovanosti jejich vlastních archeologických pramenů. Myslíte si, že se jednou podaří to obrovské množství získaných informací vyhodnotit?

V tomto jsem velký skeptik. Sám jsem se také dopustil hrozného „hříchu“, byť ne vlastní vinou. Prováděl jsem rozsáhlý archeologický výzkum v České Lípě, který zůstal nezpracován, a nikdy zpracován nebude, protože po zrušení našeho oddělení nebylo možné zpracování archeologického výzkumu dokončit. Ona totiž ta jednoduchá představa, že jsme „dokopali výzkum“ je nesmysl, neboť v té chvíli začíná další práce archeologa, a to mnohem náročnější etapa zpracování, která je mnohem delší než vlastní terénní výzkum. Domnívám se, že jednu čtvrtinu práce představuje vlastní terénní výzkum a tři čtvrtiny pak jeho vlastní zpracování a vyhodnocení. To je nádeničina a archeolog musí být nesmírně poctivý, aby tu práci mohl dělat. Podařilo se mi zpracovat všechny své archeologické výzkumy, kromě výzkumu v České Lípě, který byl plošně velmi rozsáhlý. Chtěl bych alespoň částečně publikovat některé věci z tohoto výzkumu. Ještě bych podotkl jednu důležitou věc, že všechny výzkumy, které nejsou zpracovány dostatečně rychle, tak velmi rychle ztrácejí svoji cenu a výpovědní hodnotu. Je třeba si také zároveň uvědomit, že si dnes pokládáme jiné otázky, než si pokládali archeologové před padesáti lety, a bylo by špatné vyčítat třeba Dr. A. Hejnovi to, jak prováděl archeologický výzkum tam či onde, a uvědomit si, že dnes archeologický výzkum probíhá jinak, nejen z technických důvodů, ale i z důvodu jinak kladených otázek. Myslím si, že bychom si tohle měli všechno uvědomovat.

Rád bych se Vás zeptal na plány do budoucna vzhledem k Vašemu odbornému zaměření. Můžete prozradit, na jakém tématu v současnosti pracujete?

Teď se chci odborně věnovat otázce červeně malované keramiky a chtěl bych dát dohromady větší publikaci o vývoji červeně malované keramiky v severních Čechách jako datovacího prostředku. To je jedna z rozpracovaných věcí. Druhá věc je, že bych chtěl v blízké budoucnosti připravit a vydat knihu o sídlení na pískovci, která nebude věnována jenom hradům, ale všem otázkám, které s tímto fenoménem souvisí.

Můžete také prozradit, jak nejradyji trávíte svůj volný čas, jaké jsou Vaše záliby a koníčky. Vypráví se o Vás, že jste se aktivně věnoval trampingu?

Trampem se člověk narodí a je jím stále. Přes trampingu jsem se vlastně dostal i k archeologii hradů, neboť to bylo takové romantické a spojené právě s trampingu. Když mám dostatek volného času, tak rád poslouchám hudbu. Miluji stejně jako každý tramp country, takže poslouchám především country rádio, ale nepohrdnu ani vážnou hudbou. Mám také rád například moravskou lidovou muziku, ne dechovku, ale pravý folklor, a také barokní hudbu. Pokud to čas dovolí, rád navštěvuji kino a divadlo. Všechny tyto zájmy však jdou stranou, pokud provádím archeologický výzkum, na kterém pracuji neustále. Domnívám se, že by se člověk neměl odtrhnout od praxe a zůstat v oboru jen pouhým „akademikem“.

Vážený pane docente, děkuji Vám za rozhovor.